وتاری بیست و یەك

زنجیرە وتاری (شیرک و شیرکی گوێڕایەڵیکردن)

جێگەکانی هەڵگەڕانەوە لە چوونە پەرلەمان -٣-

مواطن الـرّدة فــي دخــول الــبرلمــان -٣-

شێخی موجاهید

تقبله الله

أبو علي الأنباري

وەرگێڕان و ئامادەکردنی

پێگەی ڕاستەڕێ

پێگەی ڕاستەڕێ

بسم الله الرحمن الرحيم

وتاری
شێخ ئەبی عەلی ئەنباری - تقبه الله-

وتاری (بیست و یەك)

بەناونیشانی
جێگەکانی هەڵگەڕانەوە لە چوونە پەڕلەمان-٣-
مواطن الرّدة في دخول البرلمان -٣-

وەرگێڕانی
پێگەی ڕاستەڕێ

الحمد لله والصلاة والسلام على رسول الله

خوایە حەقمان بە حەق پیشان بدە و یارمەتیمان بدە لەسەر شوێنکەوتنی، وە باتڵیشمان بە باتڵ پیشان بدە و یارمەتیمان بدە لەسەر ئەوەی لێی دووربکەوینەوە، خوایە ئەوەمان فێر بکە کە سوودمان پێدەگەیەنێت و سوودمەندمان بکە بەوەی فێرمان دەکەیت، پەروەردگارا لەوانەمان بکەیت کە کار بە زانستەکەیان دەکەن، خوایە زانستەکەمان بکە بە بەڵگە و حوججە بۆمان ئەو ڕۆژەی بە دیدارت دەگەین و نەیکەیتە بەڵگە بەسەرمانەوە ئەی چاکترینی بە بەزەییان، ئەی پەروەردگارم سینەم ئاسوودە و گوشاد بکە و کاروبار و هەوڵ وکۆششم بۆ ئاسان بکە و گرێی زمانم بکەرەوە و زمانم گۆیا و پاراو بکە تا لە گوفتارم تێبگەن، پەروەردگارا کردەوەکانم چاك بکە و تەنها بۆ ڕەزامەندی تۆ بێت و هیچ بەشێکی تێدا نەبێت بۆ هیچ یەکێك لە دروستکراوانت، لە پاشاندا:

باسی ئەو جێگەیانەمان کرد کە حیزبەکانی بەشداریکەر لە دەسەڵات دەچنە نێویەوە، وە باسی هەندێك جێگەمان کرد و باسی جێگەکانی تریش دەکەین، وە وتمان دەبێت دان بنێن بە دەستور، باوەڕبوون بە فرە حیزبی، وە جێگەی سێیەم کە باسمان لێوە کرد: جێبەجێکردنی سوێندی دەستوری، وە وتمان ئەمانە هەموویان جێگەیانێکن ئەوانەی دەچنە ناویانەوە دەردەچن لە دین ئەگەر پاڵدراو بن بۆ لای ئیسلام.

وە باسی جێگەی چوارەم دەکەین کە بە هەمان شێوە پێویستە پاڵێوراوەکان بۆ چوونە پەرلەمان و لە حکومەتیش بچنە ناویەوە، جێگەی چوارەم بریتییە لە حوکم کردن بە دەستور و قانون، ئەم جێگەیە پێویستە هەموو ئەو حیزبانەی بەشداری دەکەن لە حکومەتە تاغوتییەکان بچنە نێویەوە بەبێ جیاکردنەوە چونکە ئەوان بەشێکن لەم پێکهاتەیە، وە بابەتی حوکم کردن بەم قانونانە و بەم دەستورانەش ئاماژە دەکەم بۆ هەندێك لە وردەکارییەکانی، لە نێو ئەو درێژە و وردەکارییانەش:

(الإمام الشنقيطي -رحمه الله-) لە پەڕتوکەکەیدا لە "أضواء البيان" باسی حوکمی ئەو کەسەی کردووە کە حوکم دەکات بەم قانونە دەستکردانە، پاشان دوای ئەمە باسی ئەو زانیارییانە دەکەین کە پێشتر وتمان، وە ئەم زانست و زانیارییەش دەبەستینەوە بەم واقیعەی باسی لێوە دەکەین، (الإمام الشنقيطي -رحمه الله-) لە تەفسیری سوڕەتی (الكهف) دەڵێت: "سەبارەت بە سیستەمی شەرعی پێچەوانەی تەشریعی بەدیهێنەری ئاسمانەکان و زەوی و حوکم پێکردنی کوفرە بە بەدیهێنەری ئاسمانەکان و زەوی، وەك بانگەشەکردنی ئەوەی فەزڵدانی نێرینە بەسەر مێینە لە میراتدا دادپەروەر نیە و پێویستە یەکسان بن لە میرات، وە هەروەها وەك بانگەشەکردنی ئەوەی فرە ژنی ستەمە و تەڵاقیش ستەمە بۆ ئافرەت، وە ڕەجم کردن و دەستبڕین و هاوشێوەی ئەمانەش کردەوەی دڕندانەیە ناکرێت ئینسان بیانکات و هاوشێوەی ئەمانە -پاشان دەڵێت- جا حوکم کردن بەم جۆرە سیستەمە لەبارەی گیانی تاکەکانی کۆمەڵگا

و سامانیان و ناموسیان و بنەچەیان و عەقڵیان و دینەکانیان ئەوا کوفرکردنە بە بەدیهێنەری ئاسمانەکان و زەوی، وە یاخی بوونە لە سیستەمی ئاسمان کە بەدیهێنەری دروستکراوان دایناوە، کە هەر ئەو زانا و شارەزاترە بە بەرژەوەندییەکانیان پاکی و بێگەردی بۆ الله و ئەو زاتە زۆر لەوە بەرز و بڵندترە لەوەی هاوبەشێکی لەگەڵدا بێت" وتەکەی ئیمامی (الشنقیطي -رحمه الله-) کۆتایی هات.

جا ئیمامی (الشنقیطي) وای دەبینێت کە حوکم کردن بەم قانونانە لە نێوان خەڵکی لەبارەی خوێنیان و ناموسیان و سامانیان کوفرکردنە بە بەدیهێنەری ئاسمانەکان و زەوی، بیرتانە کاتێك قسەمان کرد دەربارەی هەندێك بابەتی پەیوەست بە دەستور و لیژنەی نووسینەوەی دەستور، بۆیە ئەگەر ئەندامانی پەرلەمان و هەروەها دەسەڵاتی جێبەجێکردن و بڕیاردان حوکم دەکەن بەم دەستورە، جا لێرەدا پرسیارەکە دێتە پێش: کێ پەرستراوی ئەم حکومەتەیە؟ وە کێ پەرستراوی دەسەڵاتی تەشریعییە کە مەبەستم پەرلەمانە؟

تۆ لەبیرتە کاتێك باسی دەستورمان کرد وتمان لەبارەی جوولەکە و نەسارا کە ئەوان حاخامەکانیان و قەشەکانیان کردووە بە پەرستراو و خوا لەبری الله و ئەمەش لەم فەرموودەیەی الله تعالی ﴿ٱتَّخَذُوٓاْ أَحۡبَارَهُمۡ وَرُهۡبَٰنَهُمۡ أَرۡبَابٗا مِّن دُونِ ٱللَّهِ﴾[1] ، وە ئەوکات وتمان حاخامەکان و قەشەکان بوونە خوا و پەرستراو بە وەحی خوایی لە قورئاندا، وە هۆکاری ناونانی قەشەکان و حاخامەکان بە خوا و پەرستراو؛ چونکە ئەوان گۆڕانکارییان کردبوو و جێگرەوەشیان هێنابوو بۆ شەریعەتی پێغەمبەر موسا و بۆ شەریعەتی پێغەمبەر عیسا، بۆیە الله تعالی بەهۆی ئەم گۆڕینە و بەهۆی ئەم جێگۆڕینە و جوولەکە و نەساڕاش گوێڕایەڵی زاناکانیان کردن، فەرمووی زاناکانیان ئێستا بوون بە پەرستراو بۆ ئەو جوولەکانە و بۆ ئەو نەسڕانیانە، وە هەر ئەوکات وتمان ئەوەی دەستوەردان و یاری دەکات بە شەریعەتی رسول الله (ﷺ) یان جێگۆڕین بکات یان بگۆڕێت ئەوا بەدڵنیاییەوە دەبێتە پەرستراوێك بۆ ئەوانەی گوێڕایەڵییان دەکەن، وە تۆ دەزانیت کە ئەم حکومەتە دەبێت گوێڕایەڵی قانون و دەستور بکات کە لیژنەی نووسینەوەی دەستور دایناوە، کەوایە هەروەك چۆن حاخام کاتێك گوێڕایەڵیکرا بەمەش بووە پەرستراو و هەروەك چۆن قەشە کاتێك جێگرەوەی هێنا و گۆڕانکاری کرد و جێگۆڕینی کرد و گوێڕایەڵییش کرا بۆیە بوو بە پەرستراو، ئەوا لیژنەی نووسینەوەی دەستوریش بە هەمان شێوە گۆڕانکارییان کردووە و جێگۆڕینیان کردووە و جێگرەوەیان هێناوە، وە ئەم حکومەتەش دەقاودەق پابەندە بەم دەستورە و پابەندە بەم قانونە، بەڵکو سەرەڕای ئەمەش ئەوان مسوڵمانان و جگە لە مسوڵمانانیش پابەند دەکەن بەم قانون و دەستورانە، وە تۆ دەزانیت جیاوازی چییە لە نێوان کەسێکی بیدعەچی و کەسێکی بیدعەچی کە

(١) التوبة: ٣١.

بانگەواز دەکات بۆ بیدعەکەی، جا ئەوانەش هەر بەمە ناوەستن کە پابەند دەبن و خۆیان پەیوەست دەکەن بە قانون و دەستور، بەڵکو هەموو ئەو خەڵکەی هەیە لەو دەوڵەتە پابەند و پەیوەست دەکەن بەم قانونانە و بەم دەستورانە، بۆیە بۆ هیچ مسوڵمانێك نیە ناکۆك بێت لەوەی کە ئەوانە -ئەم حکومەتانە- خوا و پەرستراویان لیژنەی نووسینەوەی دەستورە نەك الله تعالی، هەرچەندە بانگەشەی ئەمە بکەن و وا گومان ببەن، چونکە ئەوەی لە ژیانیدا دوو پەرستراو کۆ بکاتەوە، ناکرێت الله تعالی لەگەڵ پەرستراوێکی تر، ئەم شتە مەحاڵە، بۆیە ئەوەی داندەنێت بە پەروەردگارییێتی الله تعالی نابێت لە پاڵ پەروەردگارمان پەرستراوێکی تر هەبێت، جا ئەوەی پەرستراوێکی تر دابنێت ئەوا دەبێتە بەندەی ئەم پەرستراوە کە دایناوە لەبری الله عز وجل، وە فەرموودەکەی "عەدی" -کە بەدڵنیاییەوە دەیزانیت- هەندێك لە زانایان بە (حسن)ـیان داناوە و هەندێکی تریشیان وتویانە لاوازی (ضعف) تیادایە کاتێك بە پێغەمبەری (ﷺ)وت: ئێمە نەماندەپەرستن، ئەویش فەرمووی: "مەگەر ئەوەیان حەڕام نەدەکرد کە الله حەڵاڵی دەکرد ئینجا ئێوەش بە حەڕامتان دادەنا و ئەوەشیان حەڵاڵ نەدەکرد کە الله حەڕامی کردبوو ئینجا ئێوەش بە حەڵاڵتان دادەنا" ؟ وتی بەڵێ، فەرمووی: "جا ئەمە پەرستنیانە"[(١)] .

کەوایە پەرستراوی و ڕبوبیەتەکە هاتووەتە دی بەپێی فەرموودەی الله تعالی، وە هەر کەسێك گوێڕایەڵییان بکات ئەوا ئەوانی پەرستووە بەپێی فەرموودەکەی عەدی (رضي الله عنه)، وە واز لەو کەسە بێنە کە دەڵێت "کفر دون کفر" چونکە ئەم ئایەتانە و ئەم جێگیر و موحکەمانە ناکرێت هەڵبوەشێتەوە بەهۆی وتەیەك کە دەشێت جێگیر ببێت یان جێگیر نەبێت لە دانەپاڵی بۆ لای ئیبن عەباس (رضي الله عنهما)، ئەمە بابەتی یەکەم بوو سەبارەت بە حکومەت و سەبارەت بە پەرلەمان -ئەندامانی دەسەڵاتی تەشریعی-.

بابەتێکی تر: ئەگەر پرسیارت لێبکرێت دینی ئەم حکومەتە و دینی دەسەڵاتی تەشریعی و ئەندامانی پەرلەمان چییە؟ وەڵام دەدەیتەوە بەدڵنیاییەوە و دەڵێیت دینەکەیان دەستورە و دینەکەیان قانونە، وە ناکرێت دینیان ئیسلام بێت هەرچەندە بانگەشەی خۆدانەپاڵی بکەن؛ چونکە ئێمە وتمان لە وانەکانی پێشوو کاتێك باسی دەستورمان کرد، وتمان: دەستور حوکمێکی جاهیلییە، وە وتمان: لە ئارەزووەکانی جوولەکە و نەسارایە، بەڵام بە هەمان شێوە بیرت نەچێت ئەوکات سەلماندمان کە ئەم قانون و دەستورانە دینن، وە بەڵگەمان هێنایەوە بە فەرموودەی الله تعالی ﴿أَمۡ لَهُمۡ شُرَكَٰٓؤُاْ شَرَعُواْ لَهُم مِّنَ ٱلدِّينِ مَا لَمۡ يَأۡذَنۢ بِهِ ٱللَّهُۚ﴾[(٢)] بۆیە ئەوانە دینیان ئیسلام نیە ئەگەرچی بانگەشەی ئەوە بکەن مسوڵمانن بەڵکو دینەکەیان ئەو

(١) رواه الترمذي .

(٢) الشورى: ٢١.

دەستورەیە کاری پێدەکەن، چۆن؟

الله تعالی هەندێك حوكمی داناوە -ئەمە دینەکەمانە-، لیژنەی نووسینەوەی دەستور هەندێك حوكمیان داناوە -ئەمە دینی ئەوانە-، جا ئەوان پابەند دەبن بە حوكمەکانی دەستور زیاتر لەوەی پابەند دەبن بە حوكمەکانی الله عزّ وجل، وە ئەگەر حوكمی دەستور دژی حوكمی الله تعالی بوو ئەوا کار دەکەن بە حوكمی دەستور و هەروەها خەڵکیش بە حوكمی دەستور پابەند دەکەن، جا چۆن دەکرێت دینی ئەوانە ئیسلام بێت! الله تعالی دەفەرموێت﴿وَٱلسَّارِقُ وَٱلسَّارِقَةُ فَٱقْطَعُوٓا۟ أَيْدِيَهُمَا جَزَآءًۢ بِمَا كَسَبَا نَكَٰلًا مِّنَ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٣٨﴾﴾[١] ، لیژنەکە کاتێك سزا دادەنێت دزی بە تاوان دانا و لەسەر ئەم تاوانەش سزایەکی دانا سزاکەش زیندانی کردنە، ئەوانە کە بانگەشەی مسوڵمانبوون دەکەن ئایا کار دەکەن بە دینی دەستور یان کار دەکەن بە دینی الله عز وجل؟ جا ئەمە بەراورد بکە بە هەموو ئەو حوكمانەی هاتووە لە شەرعی پەروەردگارمان

کاتێك دەبینی ئەم حوكمانە دژیەکن لەگەڵ دەستور ئەوا ئەوان پابەند دەبن بە دەستور و مسوڵمانان و جگە لە مسوڵمانانیش پابەند دەکەن بە دەستور، جا ئەوەی دینداری بکات بە جگە لە دینی الله عزّ وجلّ و ئەوەی جگە لە دینی الله تعالی سەربخات، هەر کەسێکیش جگە لە دینی الله عز وجل سەربکەوێنێت ئایا دوای ئەمە دەکرێت مسوڵمانێك قایل بکرێت کە دینی ئەوانە بریتییە لە ئیسلام؟! پەنا بە الله لەوەی بابەتەکە بەم شێوەیە بێت، بەڵكو ئەوانە دینیان دەستورە، وە لەسەر ئەم پاڵدراوانە بۆ ئیسلام ئەو ڕێسایە جێبەجێ دەبێت کە نەساڕا کاری پێدەکەن لە وڵاتەکانیان کاتێك دینیان جیاکردەوە لە سیاسەت و لە حوكم وتیان: "ئەوەی بۆ الله ـیە بیبەخشە بۆ الله، وە ئەوەی بۆ پاشایە بیبەخشە بۆ پاشا" ئەوانە ئەم ڕێسایەیان لەسەر جێبەجێ دەبێت کە کاری پێکراوە لەو وڵاتانە، ئەوانەش بە هەمان شێوە دەبینی نوێژ دەکات لە مزگەوت و ئامادە دەبێت لە مزگەوت و وتار و وانەیەك پێشکەش دەکات و هەموو پەڕتوکی الله ـی لەبەرە و ئامادە دەبێت لە نوێژی بەیانی ئەگەر لە کوشتن نەترسێت، بەڵام کاتێك دەچێتە پەرلەمان دەیبینی ئەم قانون و دەستورانە دەکاتە دادوەر و حوكمیان پێدەکات لەبارەی خەڵکەوە.

کەوایە ئێستا پوختەیەکمان دەست کەوت ئەوان کار دەکەن بەوەی نەساڕا کاری پێدەکەن لە وڵاتەکانیان کاتێك وتیان: دەتەوێت الله بپەرستیت ئەمە کەنیسە و ئەمە مزگەوت هەیە، بەڵام ئەگەر دەتەوێت حوكم بکەیت ئەوا حوكم بۆ الله نیە بەڵكو حوكم بۆ لیژنەی نووسینەوەی دەستورە، ئەوانە ئەمە حەقیقەتەکەیانە، بەڵام مورجیئەیەکی پیس دێت و دەڵێت "کفر دون کفر" و ڕوو وەردەگێڕێت لەو هەموو ڕاستییانە و لەو هەموو حوكمە و دین لە خەڵکی دەشێوێنێت و چەواشەکاری دەکات، ئەمە ناکرێت

(١) المائدة: ٣٨.

قبوڵ بکرێت لە لای ئەو کەسەی عەقڵی هەیە یان گوێ ڕادێرێت لە کاتێکدا ئامادە بێت بۆ فەرمانبەرداریی و کردنی هەموو کارێکی دروست.

ئەمە پرسێك، پرسێکی تر: سەرنج بدە ئیبن تەیمیە -رحمە اللە- لە (الفتاوی) چی دەڵێت بۆ ئەو کەسەی دەزانێت و ئاگادارە بە حوکمی اللە عز وجل لە قورئان و سوننەت، پاشان حوکمی اللە تعالی واز لێدەهێنێت بۆ حوکمی حوکمدەرێکی پێچەوانەی حوکمی اللە و پێغەمبەرەکەی (ﷺ)سەرنج بدە دەقی وتەی ئیبن تەیمیە دەڵێت: "وە هەر کاتێك ئەو کەسەی زانایە بە پەڕتوکی اللە و سوننەتی پێغەمبەرەکەی واز بێنێت لەم زانستەی فێری بووە و شوێنی حوکمی حوکمدەرێکی پێچەوانە و دژی پەڕتوکی اللە و سوننەتی پێغەمبەرەکەی بکەوێت ئەوا موڕتەدێکی کافرە و شایستەی سزایە لە دونیا و ڕۆژی دوایی اللە تعالی دەفەرموێت: ﴿الٓمٓصٓ ١ كِتَٰبٌ أُنزِلَ إِلَيۡكَ فَلَا يَكُن فِي صَدۡرِكَ حَرَجٞ مِّنۡهُ لِتُنذِرَ بِهِۦ وَذِكۡرَىٰ لِلۡمُؤۡمِنِينَ ٢ ٱتَّبِعُواْ مَآ أُنزِلَ إِلَيۡكُم مِّن رَّبِّكُمۡ وَلَا تَتَّبِعُواْ مِن دُونِهِۦٓ أَوۡلِيَآءَۗ قَلِيلٗا مَّا تَذَكَّرُونَ ٣﴾[1] "، واتە: المص، (ئەم قورئانە) کتێبێکە و بۆت هاتوەتە خوارەوە، کەوابوو با سەغڵەتیی لە دڵ و دەروونتدا نەبێت (لە گەیاندنیدا) بۆ ئەوەی خەڵکی پێ بێدار بکەیتەوە، هەروەها یادەوەریشە بۆ ئیمانداران * (خەڵکینە) شوێنی ئەو (بەرنامەیە) بکەون کە لەلایەن پەروەردگارتانەوە بۆتان هێنراوەتە خوارەوە، جگە لەو زاتە شوێنی هیچ پشتیوان و خۆشەویستێکی تر مەکەون، کەم یاداوەری و پەند وەردەگرن و بیردەکەنەوە. کەوایە ئەوانە کە دەچنە ئەو پەرلەمانانە و دەچنە نێو ئەم حکومەتانە بەدڵنیاییەوە ئایا ئاگادارن بە حوکمی اللە عز وجل و ئاگادارن بە حوکمی دەستور؟ بەدڵنیاییەوە دەزانن دروست نیە بۆ مسوڵمان تەنها حوکم کردن بە حوکمی اللە تعالی نەبێت و بەدڵنیاییەوە هەموو حوکمەکانی اللە تعالی دەزانن، لەگەڵ ئەمەشدا حوکمی اللە عز وجل واز لێدێنن و خۆیان پابەند دەکەن بە حوکمی حوکمدەرێکی پێچەوانەی پەڕتوکی اللە و پێچەوانەی سوننەتی رسول اللە، نموونەی وەك ئەوانە ئیبن تەیمیە دەربارەیان دەڵێت: "موڕتەدێکی کافرە و شایستەی سزایە لە دونیا و لە ڕۆژی دوایی" وە بەڵگەی هێنایەوە بە فەرموودەی اللە تعالی لە سەرەتای سوڕەتی (الأعراف).

جا ئەمە جێگەی چوارەمە کە پێویستە هەموو ئەو حیزبانەی بەشداری دەکەن لەم حکومەتە تاغوتییانە بچنە نێویەوە جا لە عێراق بێت یان لە دەرەوەی عێراق بۆیە ناکرێت بازنەکە تەسك بکەینەوە لەناو عێراق، چونکە بەڵا گەورەکە هەمووی گرتووەتەوە لە ڕۆژئاواوە تا ڕۆژهەڵات، جا لە مەغریب ئەمە حاڵیانە و لە جەزائیر ئەمە حاڵیانە و لە تونس ئەمە حاڵیانە و لە لیبیاش هەوڵدەدەن حاڵیان بەم شێوەیە بێت، هەروەها لە میسر و سودان و ئوردن و سوریا هەوڵدەدەن بەم شێوەیە بن، بەڵام اللە تعالی بۆ ئەوانە

(١) الأعراف: ١ - ٢ – ٣.

نارەخسێنێت کە شوێن پێیەکیان هەبێت لە شام بە ئیزنی الله تعالی، هەروەها ئەمە حاڵیانە لە عێراق و جەزیرە، ئەو چەپەڵانە ئەمە حاڵیانە جا لە ئیخوانی میصر و کلکەکانیان بن یان لە مورجیئە پیسەکان، ئەم جێگەیەش هیچ مسوڵمانێك ناکۆك نیە لەوەی ئەندامەکە دەچێتە نێویەوە، وە ناوەستین لە لای وتەی ئیبن عەباس "کفر دون کفر" پاشان هەموو ئەو ئایەتانە هەڵبوەشێنینەوە و هەموو ئەو حوکمانەی زانایان باسیان کردووە هەڵبوەشێنینەوە و ئینجا بڵێین کوفری ئەوانە "کفر دون کفر"ـە، وە پێم وابێت ئاماژەمان بەم بابەتە دا لە وانەیەکی پێشوو.

دێینە سەر جێگەی پێنجەم لەو جێگەیانەی پێویستە ئەندامانی ئەم حکومەتە و دەسەڵاتی تەشریعی بەتایبەت -کە مەبەستم ئەندامانی پەرلەمانە پەنا بە الله لێیان- بچنە نێویەوە، ئەم جێگەیەش پێی دەڵێین: دانانی تەشریعەکان بۆ پێشهاتەکان، مانای ئەم جێگەیە چییە؟

تۆ دەزانیت کە دانەری دەستور ئادەمیزادە، هەموو سیفەتەکانی ئادەمیزاد و نوقسانییەکانی تیادایە، بۆیە کاتێك لیژنەکە ئەم ماددانەی دەستور و قانون دادەنێت دایدەنێن بەگوێرەی ئەوەی تیایاندایە لە کەمتەرخەمی و نوقسانی، واتە ئەگەر هەندێك پێشهات ڕوویدا لە داهاتوو ئەوان نازانن ئەم پێشهاتانە چییە، هەر بۆیەش حوکم دانانێن بۆ شتانێك کە لە داهاتوو ڕوودەدەن، وە لێرەوە لیژنەی نووسینەوەی دەستور بەهۆی زانیارییان بەم دەستەوەسانییەی تیایاندایە و بەهۆی ئەو نوقسانییەی هەیە لە دەستور وتیان: ئەگەر شتێك هاتە پێش لە داهاتوو ئەوا دەسەڵاتی تەشریعی تەشریعەکان دادەنێن، واتە ئەندامانی پەرلەمان و نوێنەران کاتێك شتێك هاتە پێش و هیچ ماددەیەکی دەستوری یان قانونی نەبوو، ئەوانە تەشریعەکان دادەنێن لە داهاتوو، ماددەی ٥٨ لە دەستوری عێراقی -سەرنج بدە ئەم لیژنەیە و تاوانی ئەم لیژنەیە- دەڵێت: "نوێنەران تایبەتن بەم کارانەی خوارەوە -واتە کاریان چییە؟ - :

یەکەم: دانانی قانونە یەکگرتووەکان -ئەمە یەکەم کاریانە-

دووەم: چاودێری کردنی کاروباری دەسەڵاتی جێبەجێکردن" ئەمە کاری ئەندامانی پەرلەمانە، کاتێك دەچنە پەرلەمان بۆ ماوەی چوار ساڵ پێیان دەوترێت دەسەڵاتی تەشریعی و پێیان دەوترێت ئەنجومەنی تەشریعی، بۆچی؟ چونکە دانەری دەستور -لیژنەکە- مافی داوە بەوانە لە دانانی تەشریعەکان بۆ پێشهاتەکان، کەوایە ئەوان تەشریعدانەرن، ئەوانە کاتێك تەشریعێك دادەنێن -ئەندامانی پەرلەمان و دەسەڵاتی تەشریعی- بەرزتر دەبێت لە هەر تەشریعێکی تر جا لە هەر لایەنێکەوە بێت، ئەم ماددەیەش بیرتانە کە وتم هەیە لە ڕەشنووسەکە -ڕەشنووسی دەستوری عێراقی- وە لە سپینووسەکە لایانبردووە بەڵام لابردنەکە مانای هەڵوەشاندنەوەی نیە چونکە ئەوان کار دەکەن بەم ماددەیە سەرەڕای لابردنی لە ئەسڵی دەستور، وە دەقی ماددەکە بەم شێوەیە: "ئەگەر دەسەڵاتی تەشریعی تەشریعێکی دانا، کێ پەیوەستە

بەمە؟ ئەندامانی پەرلەمان؛ چونکە لە ماددەی ٥٨ کە باسمان کرد، کاری یەکەمیان چیبوو؟ دانانی قانونەکان، جا ئەم ماددەیە چی دەڵێت؟ "ئەگەر دەسەڵاتی تەشریعی تەشریعێکی دانا ئەوا بەرزترە لەسەر هەر تەشریعێکی تر لە هەر لایەنێکەوە بێت کاتێك دژیەکبوون ڕوودەدات لە نێوانیان" کەوایە لیژنەکە ئەوانەی سەرپشك کردووە بۆ دانانی تەشریعەکان، بەڵام دوای لابردنی ئەم ماددەیە چۆن دەیسەلمێنیت کە ئەندامانی پەرلەمان ئەگەر تەشریعێکیان دانا ئەوا بەرزتر دەبێت لە هەر تەشریعێکی تر؟ سەرنجی ئەم ماددەیەی دەستوری عێراقی بدە، ئەمە ماددەی دووە لە دەستوری عێراقی دەڵێن -کە پێیان وایە-: "ئیسلام دینی دەوڵەتە و سەرچاوەیەکی سەرەکیشە بۆ تەشریع، یەکەم: نابێت قانونێك دابنرێت دژیەك بێت لەگەڵ نەگۆڕەکانی حوکمەکانی ئیسلام.

دووەم: نابێت قانونێك دابنرێت دژیەك بێت لەگەڵ بنەماکانی دیموکراسی.

سێیەم: نابێت قانونێك دابنرێت دژیەك بێت لەگەڵ ماف و ئازادییە سەرەکییەکانی هاتووە لەم دەستورە" ئایا ئەگەر شەیتان لاشەداربوایە وەك مرۆڤ، مەگەر دەکرێت خەڵکی فریو بدات بەم ڕێگەیە؟! چۆن دەکرێت؟! جا هەندێك ڕێکخەریان دانا بۆ دەسەڵاتی تەشریعی ئەو کاتەی تەشریعەکان دادەنێن، ئایا ئەو ڕێکخەرانە چیین؟ دەڵێت ڕێکخەری یەکەم: تۆ کاتێك تەشریعێکت دانا پێویستە پێچەوانەی نەگۆڕەکانی ئیسلام نەبێت، وە مانای نەگۆڕ لە حوکمەکاندا واتە ئەو حوکمانەی گۆڕانکاری یان جێگۆڕین قبوڵ ناکات، ئەمانە پێیان دەوترێت حوکمە نەگۆڕەکانی ئیسلام، ئەمە مەرجی یەکەمە لە لیژنەی نووسینەوەی دەستورەوە بۆ ئەندامانی پەرلەمان.

مەرجی دووەم: دەڵێت کاتێك تەشریعێکتان دانا پێویستە ئەم تەشریعە دژیەك نەبێت لەگەڵ بنەماکانی دیموکراسی.

مەرجی سێیەم: کاتێك تەشریعێکتان دانا پێویستە دژیەك نەبێت لەگەڵ ماف و ئازادییە سەرەکییەکانی لەم دەستورەدا هاتووە، چۆن دەکرێت ئەم خاڵانە لەگەڵ یەکتر بگونجێنی؟!

بۆیە ئەی گەنجەکان بابەتی دین و ئیسلام نەخراوەتە نێو دەستور وەك خۆشویستنێك لە پێناو الله یان لە پێناو دین! بەڵکو بۆ فڕوفێڵ کردنە لە مسوڵمانان و هەروەها پاکانەکردنە بۆ بوونیان لەم جێگە کوفرییە، فڕوفێڵ کردن لە مسوڵمانان و پاکانەکردنی بوونیان لەم جێگەیە، کاتێك کەسانێك دێنە لای کەسانێکی تر کە سەر بە حیزبی عێراقیین و ڕەخنەیان لێدەگرن لەسەر ئەم کارە، ئەویش دەڵێت: "ئیسلام سەرچاوەی سەرەکییە بۆ تەشریع، وە دروست نیە قانونێك دابنێین دژیەك بێت لەگەڵ حوکمە نەگۆڕەکانی ئیسلام" بۆیە ئەمە بۆ فڕوفێڵە، هەروەها ڕافیضە، بیرت نەچێت کە هەموو ئەو حیزبانەی ئێستا حوکمی عێراق دەکەن لە لایەن ڕافیضەوە، لە دینەکەیان پێیان وایە حیزبانێکی ئیسلامییە، پێیان وایە ئەوان حیزبانێکی

ئیسلامیین سەر بە مەرجەعەکان و سەر بە بەرزترین دەسەڵاتن لەناویاندا، وە ئەوانە ئێستا حوکم دەکەن بە جگە لەوەی الله دایبەزاندووە، تەنانەت بە دینی خۆشیان حوکم ناکەن، جا کاتێك ئەوانە دەیانەوێت پۆزش بهێننەوە بۆ بوونیان چی دەڵێن؟ دەڵێن: ئێمە لەو دەستورەی حوکمی پێدەکەین وتمان ئیسلام دینی دەوڵەتە و سەرچاوەی سەرەکییە بۆ تەشریع، وە هیچ قانونێك دانانیین دژیەك بێت لەگەڵ حوکمە نەگۆرەکانی ئیسلام، ئەمەش بۆ فڕوفێڵە، وە هەروەها بۆ پاکانە کردنی بوونیانە لەم جێگەیەی هەڵگەڕانەوە

چۆن دەیسەلمێنیت؟ بەیەکگرتنی الله عزّ وجلّ لە نەگۆڕەکانە یان لە گۆڕاوەکان؟ نەگۆڕە، کەوایە لە حوکمە نەگۆڕەکانی ئیسلامە و گۆڕین قبوڵ ناکات، ئەگەر بیانەوێت تەشریعێك دابنێن پێویستە پێچەوانەی نەگۆڕەکانی ئیسلام دانەنێن، باشە، ئەمە پێچەوانەی نەگۆڕەکانی ئیسلامە، کاتێك ئازادی بیروباوەڕیان هێنایە کایەوە پێچەوانەی ئیسلامییان کرد و پەسەندی دیموکراسییان کرد یان نا؟ جا چۆن دەیسەلمێنیت، دوای ئەمە کاتێك وتیان ئینسان ئازادە لە پەرستنەکەی و لە بیروباوەڕەکەی و لە پەیڕەوکردنی دروشمەکانی، واتە کاتێك دان دەنێی بە تاك و تەنهایی الله تعالی، ئەوا دژی سێیەمیان دەبێت لە ماددەی ٢، ئەمەیان چییە: بریتییە لەوەی دژی ماف و ئازادییە سەرەکییەکان نەبێت، نەسڕانی ئازادە لەوەی الله بپەرستێت بەو شێوەی خۆی دەیەوێت، کەواتە چۆن گونجاندن دەکەی لە نێوان ئەم بەندانە لە دانانی تەشریعەکان؟ ناکرێت، ئەی مانای باسکردنی ئیسلام چییە لێرەدا؟ تەنها بۆ فڕوفێڵ و پاکانەکردنە.

شتێکی تر: ئارەق، حەڕامییەکەی لە نەگۆڕەکانە یان گۆڕاوەکان؟ لە نەگۆڕەکانە، کەوایە ئەمە لە حوکمە نەگۆڕەکانی ئیسلامە لە دینی پاك و بێگەردمان، باشە، قانون ڕێگە دەدات بە دروستکردن و خواردنەوە و فرۆشتنی ئارەق یان نا؟ بەپێی ئازادی تاکەکەسی، کەوایە لێرەدا ئازادی زاڵبوو بەسەر حوکمێکی نەگۆڕ لە دینەکەمان، کەوایە گەڕاینەوە لای ماددە لابراوەکە: "ئەگەر دەسەڵاتی تەشریعی تەشریعێکی دانا ئەوا بەرزتر دەبێت لە هەر تەشریعێکی تر لە هەر لایەنێکەوە بێت کاتێك دژیەکبوون ڕوودەدات لە نێوانیان"، ئەم جێگەیەش پێویستە ئەوانە بچنە نێویەوە.

ئێستا ئەمەی وتم دەبەستینەوە بەوەی پێشتر وتمان، کەسانێك سەرپشك کراون لە دانانی تەشریعەکان، لیژنەی نووسینەوەی دەستور وتیان بە ئەندامانی پەرلەمان کاری ئێوە دانانی تەشریعەکانە بۆ پێشهاتەکان، وە بیرتانە کاتێك باسی لیژنەی نووسینەوەی دەستورمان کرد و وتمان ئەوان دەبنە خوا و پەرستراو، وە وتمان ئەوان دەبن بە هاوبەش بۆ الله عزّ وجلّ بەهۆی ئەو تەشریعانەی دایدەنێن، وە وتمان ئەوان دینێك دەهێنن و جێبەجێی دەکەن جیا لە دینی الله عزّ وجل، هەموو ئەو قسانەی کردمان

لەو وتارانە جێبەجێ دەبێت لەسەر ئەندامانی پەرلەمان و حیزبەکانی ناو حکومەتە تاغوتییەکان، بۆیە ئەوان پەرستراون لەبری الله، وە ئەوان بە هاوبەش دانراون بۆ الله عزّ وجل، ئایەتەکانت بیر دەهێنمەوە ﴿ٱتَّخَذُوٓاْ أَحۡبَارَهُمۡ وَرُهۡبَٰنَهُمۡ أَرۡبَابٗا مِّن دُونِ ٱللَّهِ﴾[1] ، کراون بە هاوەڵ و هاوبەش بۆ الله تعالی ﴿أَمۡ لَهُمۡ شُرَكَٰٓؤُاْ شَرَعُواْ لَهُم مِّنَ ٱلدِّينِ مَا لَمۡ يَأۡذَنۢ بِهِ ٱللَّهُۚ﴾[2] وە دینێکیان داناوە جیا لە دینی الله تعالی، وە حوکمی الله عزّ وجلّ لەبارەی نموونەی ئەوانە﴿وَمَن يَبۡتَغِ غَيۡرَ ٱلۡإِسۡلَٰمِ دِينٗا فَلَن يُقۡبَلَ مِنۡهُ وَهُوَ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ ٨٥﴾[3] ، ئەو بەناو ئیسلامیيانە هەمیشە پۆزش دەهێننەوە بۆ خۆیان بەهۆی بوونیان لە جێگەکانی هەڵگەڕانەوە و هەڵخەڵەتاندنی مسوڵمانان، جا کاتێك کەسێك ڕەخنەیان لێبگرێت: چۆن دەچنە نێو حکومەتێکی تاغوتی کە حوکم دەکات بە غەیری ئەوەی الله دایبەزاندووە؟ دەڵێن: ئێمە چووینەتە ناوی بە ئۆپۆزسیۆنییەوە، بەجۆرێك لە ماوەی چوار ساڵەکە ئەگەر بیانەوێت قانونێك دابنێن پێچەوانەی شەرعی الله عزّ وجل بێت ئەوا ئێمە دژی ئەم قانونە دەوەستینەوە، بۆیە بوونمان بۆ نکوڵی کردن و وەستانەوەیە بەرامبەر ئەو حوکمانەی پێچەوانەی شەرعی الله ـیە -عزّ وجلّ- ئەمەش بۆ فریودانە، چۆن؟ چونکە ئەوان لە کاتی نکوڵی کردن لە حوکمێکی پێچەوانەی شەرعی الله، واتە پەرلەمان دەیانەوێت قانونێك دابنێن کە ئاشکرایە پێچەوانەی شەرعی الله ـیە -عزّ وجلّ-، ئەوانە کە بانگەشەی ئەوە دەکەن ئێمە دژی دەوەستینەوە، یان کەمینەن لە پەرلەمان و یانیش زۆرینە، جا ئەگەر کەمینە بن ڕای ئەوان هیچ شتێك ناگۆڕێت، ڕایەکەیان -نکوڵی کردنەکەیان- هیچ شتێك ناگۆڕێت، چونکە ماددەکان حوکم دەکەن بە زۆرینە نەك بە کەمینە، باشە، ئەو مونافیقە دێت و پێت دەڵێت: من ئەرکی خۆمم بەجێ گەیاند من دژی ئەو حوکمە وەستامەوە و فەرموودەی پێغەمبەرە (ﷺ)دەفەرموێت: "هەر یەکێك لە ئێوە خراپەیەکی بینی ئەوا با بیگۆڕێت بە دەستی ئەگەریش نەیدەتوانی ئەوا بە زمانی، ئینجا ئەگەر نەیدەتوانی ئەوا بە دڵی ئەمەش نزمترین پلەی ئیمانە"، من نکوڵیم کرد لەم حوکمە پێچەوانەیە بە زمانم! ، ئایا نموونەی ئەو مونافیقانە وا لە قەڵەم دەدرێت کە ئەوان ئەستۆ پاکیان کردووە بەرامبەر الله عزّ وجل بە نکوڵی کردنەکە کاتێك کەمینەن؟ نەخێر، ئەستۆ پاکی نەکردووە بەرامبەر الله عزّ وجل، چۆن؟

چونکە ئەوان کەمینەن، ئەمە واتە زۆرینە ئەگەر بڕیاریان دا لەسەر ماددەکە بەوەی ببێتە تەشریعێك - ماددەیەکی قانونی- ئەو کەمینەیەی دژی ئەو تەشریعە وەستاونەتەوە ئەوا پابەند دەکرێن بەم تەشریعە،

---

(١) التوبة٣١.

(٢) الشورى٢١.

(٣) آل عمران٨٥.

قانون پابەندیان دەکات، وە ئەوانیش خۆیان پابەند دەکەن چونکە لە چوارچێوەی ئەو پێکهاتەیە حکومییە دان، قانونیش پابەندیان دەکات، زۆرینە تەشریعێکیان دەرکرد پێچەوانەی شەرعی الله، ئێوەش دژی وەستانەوە، ئەنجامەکە: تۆ پابەند دەبیت بەم قانونە؛ چونکە قانونێکە پەرلەمان و حکومەتێك دەریکردووە، بە هەمان شێوە تۆ خۆت پابەند دەکەیت لەبەرئەوەی بەشێکیت لەو حکومەتە و هەر کەسێکیش بەشێك بێت لەو حکومەتە ئەوا دەبێت پابەند بێت بەو تەشریعانەی دەردەچن لە ئەندامانی پەرلەمانەوە، وە تۆ دەزانیت مەرج لە گۆڕینی خراپە و مونکەڕ ئەوەیە خۆت نەبیت بە بەشێك لە خراپەکە، وە خۆت پەیوەست نەکەیت بەو خراپەیە، وە هەروەها کەسانی تریش پەیوەست نەکەیت بەو خراپەیە

ئەمە خراپەیەکە، تۆ ئێستا پابەند بوویت بەو خراپەیە، وە نکوڵیت لێی کرد بەڵام پەیوەست کرای پێیەوە و خۆشت پەیوەست کرد پێی چونکە تەشریعێکە و بە هەمان شێوە کەسانی تریش پەیوەست دەکەیت چونکە تەشریعێکە، کەواتە کوانێ ئەستۆ پاکییەکە لەبەردەم الله عزّ وجلّ؟ وە تۆ لە کوێی ئەم وتەیەی شوعەیب ـی (عليه السلام) کاتێك بە قەومەکەی وت ﴿وَمَآ أُرِيدُ أَنۡ أُخَالِفَكُمۡ إِلَىٰ مَآ أَنۡهَىٰكُمۡ عَنۡهُۚ إِنۡ أُرِيدُ إِلَّا ٱلۡإِصۡلَٰحَ مَا ٱسۡتَطَعۡتُۚ وَمَا تَوۡفِيقِيٓ إِلَّا بِٱللَّهِۚ عَلَيۡهِ تَوَكَّلۡتُ وَإِلَيۡهِ أُنِيبُ﴾[1] ، واتە: منیش نامەوێت قەدەغەی شتێکتان لێ بکەم، کەچی خۆم وەك ئێوە نەکەم، من هیچم ناوێت تەنها چاکسازی نەبێت، بەگوێرەی توانام، ڕێکخستنی کارم و سەرکەوتوویيم بەدەستی کەس نیە بەدەستی الله نەبێت، پشت و پەنام هەر بەو بەستووە و هەر بۆ لای ئەویش دەگەڕێمەوە. بۆیە کەسی چاکساز کاتێك ڕێگری دەکات لە خراپەیەك نابێتە بەشێك لە خراپەکە و ئەم خراپەیەش ئەنجام نادات و کەسانی تریش پابەند ناکات بەم خراپەیە، کەوایە کوا وتەکەت لە نکوڵی کردنەکە و "نکوڵی دەکەین لەوەی دژی حوکمی الله ـیە.."، تۆ پەیوەستم دەکەی بەو حوکمانەی دەرچووە و منیش مسوڵمانم! بۆیە ئەمە تەنها درۆیەکە، فڕوفێڵێکە، ئەمە لەبارەی ئەوەی ئەگەر کەمینە بوون.

شتێکی تر: ئەگەر نکوڵیان کرد، ئەو زۆرینەیە دەنگیان دا لەسەر تەشریعێکی پێچەوانەی شەرعی الله عزّ وجلّ، وە بە حوکمی زۆرینە بووە تەشریع، چی داواکراوە لەو کەمینەیە؟ پێویستە لەسەریان ئەم ئەنجومەنە جێبهێڵن و جارێکی تر نەگەڕێنەوە بۆ ئەوێ، چونکە لەگەڵ کەسانێك دانیشتن کە تەشریعێکی پێچەوانەی شەرعی الله تعالى ـیان دانا، حوکمی الله لەسەر نموونەی وەك ئەوانە ئەگەر مایەوە بە دانیشتوویی لەگەڵیان -کە ئەوانە هەر تەنها بە دانیشتوویی نامێننەوە، بەڵکو بۆ ماوەی چوار ساڵ لەگەڵیان دەمێننەوە!-، الله تعالى لەبارەی نموونەی ئەوانەوە دەفەرموێت ﴿ وَقَدۡ نَزَّلَ عَلَيۡكُمۡ فِي

---

(١) هود: ٨٨.

ٱلْكِتَـٰبِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ ءَايَـٰتِ ٱللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا۟ مَعَهُمْ حَتَّىٰ يَخُوضُوا۟ فِى حَدِيثٍ غَيْرِهِۦٓ ۚ إِنَّكُمْ إِذًا مِّثْلُهُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ جَامِعُ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ وَٱلْكَـٰفِرِينَ فِى جَهَنَّمَ جَمِيعًا ﴿١٤٠﴾»[1] ، واتە: بەڕاستی (الله تعالی) لە قورئاندا ئەم فەرمانەی ناردووە بۆ سەرتان کە: هەر کاتێك لە جێیەکدا گوێتان لێ بوو کوفر و گاڵتە بە ئایەتەکانی الله دەکرا، ئەوە دامەنیشن لەگەڵ ئەوانەدا هەتا قسە و باسەکەیان بگۆڕن (ئەگەر دانیشن و پشتگوێی بخەن) ئەوە بەڕاستی ئێوەش لەو کاتەدا وەك ئەوانن و (حسابی ئەوانتان بۆ دەکرێت) بەڕاستی الله دووڕووەکان و بێ باوەڕەکان هەموویان لە دۆزەخدا کۆدەکاتەوە. بۆیە ئەوەی نکوڵی دەکات و ئەنجومەنەکە جێناهێڵێت پاشان دەمێنێتەوە بۆ ماوەی چوار ساڵ ئەمە مونافیقە، وە نیفاقەکەشی عەقیدەییە نەك کرداریی؛ چونکە الله عزّ وجلّ دەفەرموێت (إِنَّكُمْ إِذًا مِّثْلُهُمْ ۗ) تۆ جیاواز نابیت لەو کەسەی کوفر دەکات بە ئایەتەکانی الله و گاڵتە دەکات بە ئایەتەکانی الله، هەتاوەکو لەگەڵیان بەردەوام بیت ئەوا پەیوەندی ئەو نکوڵی کردنە چییە بە شەرع! هیچ پەیوەندییەکی نیە چونکە لە کاتی نکوڵی کردنەکە سەرپێچی ئایەتی قورئانیی جێگیر دەکەیت (وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِى ٱلْكِتَـٰبِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ ءَايَـٰتِ ٱللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا۟ مَعَهُمْ حَتَّىٰ يَخُوضُوا۟ فِى حَدِيثٍ غَيْرِهِۦٓ ۚ إِنَّكُمْ إِذًا مِّثْلُهُمْ) تۆ جیاواز نیت لەوان لە هیچ شتێکدا (إِنَّ ٱللَّهَ جَامِعُ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ وَٱلْكَـٰفِرِينَ فِى جَهَنَّمَ جَمِيعًا) جا بەشێکیان -ئەوانەی تەشریعەکە دادەنێن- ئەوانە کافری گاڵتەکارن، بەڵام ئەوەی لەگەڵیان دەمێنێتەوە بە دانیشتوویی پاشانیش دەبێتە بەشێك لەوان بۆ ماوەی چوار ساڵ ئەمە مونافیقە، هەر بۆیەش الله عزّ وجلّ فەرمووی ئێوە لەگەڵ کافرەکان کۆدەکرێنەوە لە ئاگری دۆزەخدا، ئەمە دووەم پرس بوو لە کاتێکدا ئەگەر کەمینە بوون.

پرسی سێیەم: ئەوەیە کە ئەو نکوڵی کردن و دژ وەستانەوەیەی بانگەشەی دەکەن بەوەی ئەوان کاتێك حوکمیان دا بە پێچەوانەی شەرعی الله ئەوا ئێمە دژی دەوەستینەوە، ئەم دژ وەستانەوەیەی بانگەشەی بۆ دەکەن نکوڵی کردنێکی شەرعی نیە لەبەرئەوەی لە کاتی نکوڵی کردنەکە تۆ ناتوانیت بەڵگە بێنیتەوە بە ئایەتێك یان فەرموودەیەك، ناتوانیت، کەسانێك دەیانەوێت تەشریعێکی پێچەوانەی شەرعی الله دابنێن، تۆ بە جوببە و مێزەر و ڕیشەکەت دەوەستیت و پاشانیش دەڵێیت الله تعالی وا دەفەرموێت و ئەم حوکمە ئێمە پەسەندی ناکەین! یان رسول الله ﷺ وا دەفەرموێت و ئەم حوکمە ئێمە پەسەندی ناکەین!، ناتوانیت ئایەتێك یان فەرموودەیەك بهێنیتەوە، ئەگەرنا ئێزیدییش شتێك دەهێنێتەوە لە پەڕتوکی ڕەش، وە نەسڕانی لە ئینجیل دەیهێنێتەوە، وە شیوعی لە وتەکانی کارل مارکس دەیهێنێتەوە، وە سابیئی نازانم لە کوێ دەیهێنێتەوە! ، لە کاتێکدا ئەوان ڕێك نەکەوتوون لەسەر ئەوەی بەڵگەیەك بهێننەوە لە

(١) النساء: ١٤٠.

هەر پەڕتوکێکی دینیی پێشوو، بۆیە نکوڵی کردنەکەت شەرعی نیە، کەوایە نکوڵی کردنەکەت لەسەر چی بنیات دەنێی؟ یان لەسەر ماددەیەکی دەستوریی یان بە شیکردنەوەیەکی عەقڵی، دەتەوێت خەڵك هان بدەی لەسەر ئەم بابەتە دەبێت هۆکار و بیانووەکان بهێنیتەوە بۆ ئەوەی قبوڵی بکەن، بەڵام ناتوانیت بڵێی الله عزّ وجل دەفەرموێت و پێغەمبەر (ﷺ)دەفەرموێت، لەبەرئەوە ئەو نکوڵی کردنەی بانگەشەی دەکەن کاتێك کەمینە بن، هیچ پەیوەندیێکی بە ئیسلامەوە نیە.

ئەگەر زۆرینە بن کە هەر ئەمەیە هەمیشە هەوڵی بۆ دەدەن، ببینە زۆرینە بۆ ئەوەی حوکم بکەین بە شەرعی الله عزّ وجل، ئەگەر هاتوو زۆرینە بوون و قانونێکیان خستە ڕوو بۆ دەنگدان کە دەگونجێت لەگەڵ شەرعی الله تعالی، نەك شەرعی الله بەڵکو بگونجێت لەگەڵ شەرعی الله تعالی، جا ئەم بابەتە بڕیار بدەن و ئیتر ببێتە تەشریع، ئایا بەمە دەوترێت کە ئەوانە شەرعی الله عزّ وجلّ جێبەجێ دەکەن یاخود حوکم دەکەن بەوەی الله دایبەزاندووە؟ پەنا بە الله، چۆن؟

یەکەم: تۆ حوکمەکانی الله ـت -عز وجل- خستە ڕوو بۆ دەنگدان، وە حوکمەکانی الله عزّ وجلّ دەنگی لەسەر نادرێت، ئەمە یەکەم.

دووەم شت: ئەم خستنەڕووەش بۆ کافرانی ئەسڵی و هەڵگەڕاوەکانە لە دینی الله عزّ وجلّ، چەند نەسڕانی، چەند ئێزیدی، چەند سابیئی، چەند ڕافیضی، چەند شیوعی، چەند نەتەوەپەرست فەرمانی الله عز وجل دەخەیتە ڕوو بۆیان؟ مەگەر ئەوانە بۆچوونیان و دەنگیان وەردەگیرێت کە ئایا حوکم بکەین بە شەرعی الله عز وجل لەم ماددەیە یان نا! حوکمەکانی الله عز وجل دەخەیتە ڕوو بۆ ئەوانە؟! بۆیە ناکرێت بڵێیت من دین سەردەخەم یاخود سەرکەوتنێك بەدەست دێنم بۆ دین، چونکە تۆ دەنگی کۆمەڵێك لە کافران و موڕتەدانت وەرگرت لەسەر ئەوەی ئایا کار بکەین بەم تەشریعە یان نا !

کەوایە تەنانەت ئەگەر زۆرینەش بیت و شتێك لە دین بخەیتە ڕوو ئەمە پێی ناوترێت تۆ حوکم دەکەیت بە شەرعی الله عز وجل

هاوکات فەرموودەی الله عز وجل لەسەر ئەو دوو خاڵەی باسم کرد الله تعالی دەفەرموێت ﴿وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَن يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ﴾[(١)] ، واتە: بۆ هیچ پیاوێکی ئیماندار یان ئافرەتێکی ئیماندار نیە، کاتێك کە الله و پێغەمبەرەکەی بڕیاری شتێك بدەن ئەوان سەرپشك بن (لە ئەنجامدانی ئەو کارە). ئیمانداران سەرپشك نەکراون، ئایا نەسڕانی و ڕافیضی و ئێزیدی سەرپشك بکەین لەبارەی دینەکەمان؟! وە هۆکاری دابەزینی ئایەتەکە لە لای بوخاری -رحمه الله- هاتووە لە بەسەرهاتی زەینەبی کچی جەحش -رضي الله عنها-، کاتێك نەیدەویست هاوسەرگیری بکات لەگەڵ

(١) الأحزاب: ٣٦.

زەید چونکە لە بنچینەدا بەندەیەك بوو و پێغەمبەریش (ﷺ)دەیەویست هاوسەرگیری لەگەڵ ئەودا بكات، ئینجا الله عزّ وجلّ ئەم ئایەتەی دابەزاند ﴿وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ أَمْرًا أَن يَكُونَ لَهُمُ ٱلْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ﴾ ئەی كابرا تۆ لەبارەی دینەكەمانەوە ئێزیدییێك و ئافرەتێكی ئێزیدی سەرپشك دەكەیت! پاشانیش دەڵێیت حوكم دەكەین بە شەرعی الله لە ڕێگەی پەرلەمان! سەركۆتێك ، ڕافیضییێك، دەنگ دەدەن لەسەر دینەكەمان ئایا حوكمی پێبكەین یان نا! ئەمە دوو خاڵ

خاڵی سێیەم لە كاتێكدا ئەگەر زۆرینە بوون و بڕیاری شتێكیان دا كە لە دینی الله عز وجل دەچێت نەك خودی شتەكە لە دینی الله تعالى بێت: ئەوەی تۆ دڵت پێخۆش بوو و وا گومانیشت برد دینی الله ـت - عز وجل- سەرخستووە، ئەگەر كەسانێك دوای تۆ هاتن بە دەنگی زۆرینە ئەوە كاركردن بەوەی تۆ داتناوە هەڵدەوەشێننەوە، وە لە كەیەوە حوكمەكانی الله عز وجل شیاوە بۆ گۆڕین و جێگۆڕین بەگوێرەی هەوەس و ئارەزووەكان؟! ﴿وَٱللَّهُ يَحْكُمُ لَا مُعَقِّبَ لِحُكْمِهِۦ وَهُوَ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ﴾[(١)] ، واتە: الله خۆی حوكم و داوەریی دەكات و كەس ناتوانێت موحاسەبەی بكات و كۆسپ و تەگەرە بهێنێتە ڕێی و ئەو زاتە بەخێرایی هەمو شتێك تاوتوێ دەكات و لە هەمووان دەپرسێتەوە. كەوایە ئەوەی تۆ خستتە نێو دەستور لە شەرعی الله عز وجل ئەمە دینی الله نیە، بەڵكو حوكمێكی هاوشێوەی حوكمی الله ـت وەرگرت و خستتە نێو دەستور، ئەگەرنا ئەگەر ئەمە حوكمی الله بێ و پاشانیش كەسانێك بێن بیگۆڕن بە ئارەزووی خۆیان، حوكمەكانی الله تعالى شیاو نین بۆ جێگۆڕین و شیاو نین بۆ گۆڕین، بەڵام ئەو حوكمانە دەكرێت جێگۆڕینی پێبكرێت و دەكرێت بگۆڕدرێت لە هەر خولێكی تەشریعی بێت بەڵكو هەر لە ماوەی خولە تەشریعییەكە.

خاڵی چوارەم هەر ئەگەر زۆرینە بن و شتێك لە حوكمەكانی الله عز وجل وەربگرن: تۆ كاتێك حوكم دەكەیت حوكم ناكەیت بەناوی الله عز وجل، بەڵكو حوكم دەكەیت بەناوی گەل، هەر بۆیەش كاتێك تەشریعێك دادەنێی كە گونجاوە لەگەڵ شەرعی الله عز وجل پاشان دەتەوێت ڕایبگەیەنیت ئەوا ناڵێی: بسم الله الرحمن الرحیم، الله تعالى دەفەرموێت یان رسول الله (ﷺ)دەفەرموێت، بەڵكو دەڵێیت: بەناوی گەل، ئەنجومەنی نوێنەران بڕیاری ئەم تەشریعەی دا، وە بابەتەكە كۆتایی پێدێت، كەواتە كوا حوكم كردن بە شەرعی الله عز وجل لە ڕێگەی حیزبێكی ئۆپۆزسیۆن یاخود بەرهەڵستكار؟

بۆیە بە سەرخەری دینی الله هەژمار ناكرێن جا كەمینە بن یان زۆرینە بن، وە ئەم جێگەیەش بەدڵنیاییەوە دەبێت هەموو حیزبێكی بەشداربوو لەو حكومەتە تاغوتییانە یان بەشداربوو لە پەرلەمانەكان بچێتە ناویەوە

(١) الرعد: ٤١.

ئایا دەزانی نموونەی ئەوانە الله عز وجل چی دەفەرموێت دەربارەیان؟ ئەوانەی دەیانەوێت دینی الله عزوجل سەربخەن لە ڕێگەی پیاو و ئافرەتی ئێزیدی، وە پیاو و ئافرەتی نەسڕانی، وە پیاو و ئافرەتی ڕافیضی، الله تعالى لە سوڕەتی (النساء) دەفەرموێت﴿بَشِّرِ ٱلْمُنَٰفِقِينَ بِأَنَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ١٣٨ ٱلَّذِينَ يَتَّخِذُونَ ٱلْكَٰفِرِينَ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ....١٣٩﴾ واتە: (ئەی پێغەمبەر ﷺ) مژدە بدە بە دووڕووەکان کە بەڕاستی سزایەکی بەئێشیان بۆ ئامادە کراوە * ئەوانەی کە بێ باوەڕەکان دەکەنە پشتیوان و یارویاوەری خۆیان لەجیاتی ئیماندااران. لێرەدا پرسیارەکە دێت لە لایەن الله ـەوە -عز وجل-﴿...أَيَبْتَغُونَ عِندَهُمُ ٱلْعِزَّةَ فَإِنَّ ٱلْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا ١٣٩﴾ ، واتە: ئایا دەیانەوێت عیزەت و دەسەڵات و سەربەزریان لای ئەوان دەست بکەوێت؟ (ئەوانە بەهەڵەدا چوون) چونکە بەڕاستی عیزەت و باڵادەستی و سەربەزریی هەر هەمووی بۆ الله ـیە. کەوایە ئەمە ڕێگای کەسی زەلیل و سوك و ڕیسوایە، کاتێك بانگەشەی ئەوە دەکات کە من دینی الله عز وجل سەردەخەم، تۆ زەلیلی ناتوانیت خۆت سەربخەیت، کەچی دینی الله عز وجل سەردەخەیت لە ڕێگەی ئەوانە!

﴿بَشِّرِ ٱلْمُنَٰفِقِينَ بِأَنَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ١٣٨ ٱلَّذِينَ يَتَّخِذُونَ ٱلْكَٰفِرِينَ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِ ٱلْمُؤْمِنِينَ أَيَبْتَغُونَ عِندَهُمُ ٱلْعِزَّةَ فَإِنَّ ٱلْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا ١٣٩﴾

أقول قولي هذا وأستغفر الله لي ولكم وجزاكم الله خير الجزاء وبارك فيكم.

وەرگێڕان و ئامادەکردنی
پێگەی ڕاستەڕێ

